

Olena Novska,
PhD (Candidate of Pedagogical Sciences),
senior lecturer, Department of Musical and Instrumental Training,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
26, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine

TECHNIQUE OF SELF-PLANNING OF FUTURE MUSIC TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT

The studied issue is relevant in terms of the modern educational demands, which require creative competitive specialists in all spheres of education and in the area of music arts in particular. Self-planning is a technology which makes it possible to meet these requirements due to its creative and developing potential. The article is aimed at substantiating the efficient method of self-planning of future Music teachers' professional development in the process of studying at a pedagogical university. Self-planning of professional development is considered as personal axiological integrated creative and research activities of master-degree students, which provide the creation of the desired image of professional Self and designing of individual path to its achievement, as well as actualisation of their attitude towards professional self-perfection, efficient performance and pedagogical reflection, realisation of the creative potential. Basing on certain scientific approaches, principles and pedagogical conditions the essence of method of self-planning of future Music teachers' professional activities has been described. It has been developed considering the specificity of music education within master-degree course at a pedagogical university. It is based on students' getting thought the following stages in the process of music education, conditioned by the gradual character of the phenomenon of self-planning of professional activities' development: conceptual, modeling, image, monitoring. Each of these four stages resulted in students' presentation of the prepared projects. The carried out research results showed the increase of the indicators of self-planning of future Music teachers' professional activities in the experimental group, which was caused by the implementation of the developed author's programme into the educational process.

Keywords: self-planning, professional development, self-planning of professional development, methodical support of self-planning of professional development.

Подано до редакції 14.10.2016

Рецензент: д. мистецтвознавства, проф. С. В. Шум

УДК: 378.14+37.035

Інна Михайлівна Богданова,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри
соціальної педагогіки, психології і педагогічних інновацій,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старoportofrankivська, 26, м. Одеса, Україна

СУТНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РЕКРЕАЦІЇ

Розуміння сутності сучасної підготовки, на наш погляд, забезпечується комплексом заходів, спрямованих на відновлення, поповнення та вдосконалення особистісного та соціального потенціалу майбутніх фахівців соціальної сфери. Змістова складова підготовки реалізується за рахунок оновлення змісту навчальних дисциплін. Процесуальна складова – за рахунок оновлення змісту соціально-педагогічних практик із метою залучення студентів до розробки та впровадження індивідуальних навчально-дослідних завдань рекреаційного спрямування, особистісна – за рахунок розвитку і формування таких якостей як педагогічна інтуїція, змобілізованість, енергодійність.

Ключові слова: складові підготовки, рекреація, рекреаційна діяльність.

Багаторічний досвід підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності свідчить про постійне оновлення компонентів підготовки та невинне зростання кваліфікаційних вимог щодо особистостей майбутніх фахівців. Відбувається це завдяки тим змінам, що створюються у житті суспільства та особливо завдяки інтеграції України в Європейський освітній простір. Під-

готовка компетентних фахівців соціальної сфери стає пріоритетним напрямом модернізації освітнього простору. Однак, виникає протиріччя: з одного боку, зростають вимоги держави до модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців, а з другого – відсутня усталеність у визначенні пріоритетів підготовки через політичні та економічні умови в суспільстві, які постійно змінюються

та гальмують процес професійного зростання молоді. З огляду на це, одним із завдань сучасного етапу підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності ми визначаємо розробку та впровадження у навчально-виховний процес матеріалів щодо психолого-педагогічного супроводу людини в умовах рекреації як комплексного процесу відновлення дієздатності особистості в складних обставинах життєдіяльності.

Сьогодні суспільства характеризується напруженою та динамічним ускладненням життєвих обставин, тобто поступовим зменшенням фізичних затрат дітей та молоді і значним збільшенням розумових та нервово-психічних, що вимагає від них відновлення, поповнення та вдосконалення особистісного та соціального потенціалу. Відсутність системи відновлення особистості може призвести до втрати здоров'я, психічних розладів та соціальних відхилень. Профілактика означених негативних явищ є завданням соціально-педагогічної роботи фахівців соціальної сфери в умовах рекреаційної діяльності.

Проблема рекреації все більше привертає увагу науковців із різних галузей науки і практики, які визначають сутність поняття та виявляють характерні ознаки рекреаційної діяльності різних вікових груп населення як процесу відновлення біопсихосоціального балансу людського організму. Ми визнаємо факт, що ця діяльність має міждисциплінарний характер і дотична до соціально-педагогічної як такої, яка враховує специфіку розвитку особистості, специфіку сфери соціальної діяльності, чергування різних видів діяльності тощо.

Відтак, постає проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів, соціальних працівників до рекреаційної діяльності, особливість якої полягає у тому, що вони знаходяться у процесі постійної, безпосередньої та опосередкованої взаємодії з іншими людьми, спрямованої на пошук шляхів гармонізації індивідуального та соціального розвитку особистості і соціуму. Взаємодія виступає як домінуюча характеристика професійної діяльності фахівця соціальної сфери, оскільки забезпечує процес комунікації, що спрямований на взаємопізнання, обмін інформацією та організацію спільних дій відновлення та поповнення життєвих сил кожної особистості.

Аналіз наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців (О. В. Андрєєва, О. В. Беспалько, О. М. Кокун, О. О. Кравцова, Н. О. Максимовська, С. М. Симоненко, О. Б. Парамонова та ін.) щодо проблем рекреаційної діяльності дав змогу визначити складові підготовки означених фахівців до професійної діяльності в умовах рекреації та виявити, в чому полягає її сутність. Наприклад, з'ясовано, що рекреація розглядається у вигляді комплексного процесу, що включає в себе фізичний, психологічний та соціальний компоненти, гармонійне поєднання яких передбачає відновлення та вдосконалення особистості. Особистість в умовах рекреації має усвідомлювати себе як біопсихосоціальну істоту, що гармонійно розвивається і спрямована на подальшу соціальну самореалізацію. Рекреаційна діяльність створює передумови для нормального функціонування людського організму в різних її видах, орієнтована на кожну людину з урахуван-

ням її інтересів, потреб, нахилів і є засобом компенсації напруги, засобом відновлення дієздатності і умовою подальшого саморозвитку (за О. Б. Парамоновою).

Проаналізовані наукові дослідження дозволили визначити принципи рекреаційного процесу: повага та любов до кожної особистості, безумовне сприйняття її як найвищої цінності; урахування індивідуальних особливостей особистості та розробка індивідуальних програм розвитку; активна позиція учасників процесу; взаємодія та командний підхід до вирішення проблем; чергування різних видів діяльності; стимулювання особистості до самопомогти та самовідновлення через активізацію внутрішніх резервів.

Урахування визначених особливостей рекреаційного процесу дало змогу з'ясувати основні компоненти підготовки майбутніх соціальних працівників, а саме: змістовий, процесуальний та особистісний, кожний з яких є невід'ємною частиною основної професійної підготовки. Змістова складова підготовки реалізується за рахунок оновлення змісту навчальних дисциплін «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота у сфері дозвілля» та «Технології соціально-педагогічної роботи». Процесуальна складова – за рахунок оновлення змісту соціально-педагогічних практик з метою залучення студентів до розробки та впровадження індивідуальних навчально-дослідних завдань рекреаційного спрямування, особистісна – за рахунок розвитку і формування певних якостей.

Зміст вищезазначених навчальних дисциплін передбачено оновити матеріалами, які розкривають сутність людини як єдиної біопсихосоціальної та саморегулюючої системи, витоки розуміння якої було закладено працями Б. Г. Ананьєва, Б. Ф. Ломова, В. С. Мерліна, В. М. Русалова та ін. Наприклад, теорія інтегральної індивідуальності В. С. Мерліна віддзеркалює сутність сучасних поглядів на людину як означену єдину систему. На його думку, вона являє собою велику ієрархічну систему, що саморегулюється. Ієрархічні рівні цієї системи включають:

1. Систему індивідуальних якостей організму. Її підсистеми: а) біохімічні; б) загальносоматичні; в) якості нервової системи (нейродинамічні).

2. Систему індивідуальних психічних якостей. Її підсистеми: а) психодинамічні (якості темпераменту); б) психічні якості особистості.

3. Систему соціально-психологічних індивідуальних якостей. Її підсистеми: а) соціальні ролі у соціальній групі і колективі; б) соціальні ролі в соціально-історичних спільнотах [3].

Подальше оновлення навчального матеріалу стосується проблеми психофізіологічного стану людини та факторів негативного впливу на її діяльність у різних умовах життя взагалі та в умовах навчально-виховного процесу зокрема, наприклад, стрес, нервово-психічна напруга, втома тощо. Наступний навчальний матеріал пов'язаний з проблемою виявлення шляхів оптимізації адаптаційних можливостей учнів, студентів та викладачів з урахуванням їх психофізіологічного стану завдяки дослідженням, проведеним вітчизняним науковцем О. М. Кокун [2].

Означені матеріали слугують підґрунтям для ознайомлення студентів з основами досліджень Л. Г. Пучко, яка пропонує розглядати людину як багатомірну істоту, що представляє собою складну саморегулюючу та самовідновлюючу систему, в якій постійно здійснюються процеси обміну енергіями, інформацією, речовинами за допомогою системи біокомп'ютерного та нейрогуморального регулювання.

Якщо прийняти за основу, що людина проявляється в розвитку кожної своєї складової, яка їй належить, а саме: фізичне тіло, ефірне (енергетичне тіло) та п'ять тонких тіл: астральне (тіло емоцій, бажань), душевне або інтуїтивне, ментальне (тіло думок), каузальне (тіло причинно-наслідкових зв'язків), та духовне тіло (віддзеркалює аспект волі), то вона є багатомірною істотою, до складу якої входить сім тіл.

Фізичне тіло розглядається як сукупність органів та їх систем, що тісно між собою пов'язані та взаємодіють. Енергоінформаційні зв'язки між органами представляють основу ефірного, або енергетичного тіла, в якому енергія повинна вільно циркулювати, створюючи певний енергетичний баланс в тілі, або біоенергетичний гомеостаз чи, вірніше, психобіоенергетичний гомеостаз. Дослідження людини як багатомірної істоти дозволяє набагато ширше розглядати її

можливості в області самовідновлення та самоцілення завдяки принципу гігієни думок та радіоестезичного методу самодіагностики, що забезпечує зв'язок свідомості та підсвідомості людини. Людина здатна до саморегуляції, тобто до підтримки біопсихологічного гомеостазу – семи видів енергій. Важливе значення для саморегуляції людини мають біологічно активні точки (БАТ), які об'єднані між собою у своєрідні меридіани або канали, всього їх нараховується дванадцять та два додаткових, передньосерединний та задньосерединний.

Отже, серед розмаїття шляхів відновлення успішної діяльності кожної людської істоти завдяки досить докладно розробленим заходам фізичної та культурно-дозвільної діяльності є шлях самостійного регулювання своїм біопсихологічним станом за допомогою енергетичних каналів.

Крім того, в коло наших інтересів входять проблеми самостійного регулювання особистісним освітнім потенціалом людини. Ми вбачаємо в розробці саме цього шляху як одного із провідних завдань підготовки майбутніх фахівців до рекреаційної діяльності. Поштовхом до цієї роботи стали результати порівняльного аналізу за різними успішності підготовки студентів за три останні навчальні роки (таблиця 1).

Таблиця 1.

Узагальнена характеристика вибірки майбутніх соціальних педагогів за рівнями успішності підготовки до професійної діяльності у 2013/2014, 2014/2015 та 2015/2016 навчальних роках

Рівні успішності підготовки	Професіональна готовність (%)			Мобілізаційна готовність (%)		
	Бакалаври	Спеціалісти	Магістри	Бакалаври	Спеціалісти	Магістри
Пасивний	41/40/54	39/31/50	33/40	36/43/35	22/5/38	11/10
Помірний	32/27/31	39/36/25	34/20	41/33/42	42/40/34	34/40
Оптимальний	27/33/15	22/33/25	33/40	23/24/23	36/55/28	45/50

Уточнюється поняття професіональної готовності до соціально-педагогічної діяльності як інтегративної якості, що розглядається як складне особистісне утворення, що містить у собі професійно-моральні погляди й переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, уміння і навички, налаштованість на педагогічну працю, здатність до подолання труднощів, самооцінки результатів цієї праці, потребу в професійному самовдосконаленні.

Беруться до уваги компоненти готовності до професійної діяльності: професійна самосвідомість, ставлення до діяльності чи настанова (для ситуаційної готовності), мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички і вміння їх практичного втілення, а також професійно значущі якості особистості.

Вводиться поняття мобілізаційної готовності майбутнього соціального педагога, яке трактується як сукупність багаторівневих особистісних утворень, що проявляються на рівні емоційно-чуттєвої, вольової та інтелектуальної сфер. У свою чергу, мобілізаційна готовність до саморозвитку розуміється як фундаментальна здатність успішно виконувати будь-яку діяль-

ність завдяки самоналаштуванню на контроль своїх дій та характеризується вольовою активністю як самонастроювання на мобілізацію вольових зусиль; емоційним настроєм як самоналагоджування на мобілізацію захисних та управлінських резервів організму; енергодійністю як самодетермінації на успішний результат діяльності [1].

Рівень професіональної готовності майбутніх фахівців до соціально-педагогічної діяльності визначаємо завдяки підрахунку середнього балу успішності навчання студентів за трьома освітньо-кваліфікаційними напрямками: бакалавр, спеціаліст, магістр (підготовка магістрів у 2015/2016 навчальному році ще не завершена, тому відсутні показники). Рівень мобілізаційної готовності визначаємо завдяки балам, отриманим у результаті написання бакалаврами комплексного державного іспиту та захисту дипломних і магістерських робіт відповідно спеціалістами і магістрами.

Пасивний рівень успішності підготовки характеризується позитивним ставленням студентів до майбутньої професійної діяльності, однак відсутнє пос-

тійне прагнення досягати успіхів як у навчанні, так і у професійній діяльності, а також майбутні фахівці недостатньо спрямовують свої зусилля на розкриття власних потенційних можливостей. Помірний рівень визначається поглибленим та розширеним досвідом навчальної і професійної діяльності студентів, однак досягнення успіхів не носить усталений характер. Оптимальний рівень засвідчує активну мобілізацію зусиль соціальних педагогів на постійне оволодіння знаннями та досвідом діяльності за рахунок самостійності, наполегливості, ініціативності, рефлексії, творчої наснаги.

Результати порівняльного аналізу свідчать про те, що значна кількість студентів (від 67% до 85% серед бакалаврів, від 45% до 75% серед спеціалістів та від 50% до 70% серед магістрів) сумарно знаходяться на пасивному і помірному рівнях як професійної, так і мобілізаційної готовності до майбутньої діяльності по відношенню до оптимального рівня.

Відтак, ми вбачаємо цю ситуацію як мірило знань, умінь і навичок студентів реалізовувати свої потенційні можливості у досягненні успіху в процесі підготовки до майбутньої професійної діяльності, тобто як мірило досвіду власної діяльності взагалі. Зокрема, спрямування зусиль значної кількості студентів на урегулювання свого пасивного та помірному стану, який свідчить про недостатню реалізацію своїх потенційних можливостей до рівня оптимального, стане запорукою оволодіння рекреаційного діяльністю у власному освітньому досвіді.

Відповідно до основного завдання дослідження мета роботи полягала в обґрунтуванні психолого-педагогічного супроводу підготовки фахівців соціальної сфери та з'ясуванні сутності шляхів формуван-

ня специфічних знань, умінь та навичок майбутніх фахівців самостійного регулювання свого стану, а також таких особистісних якостей означених фахівців, як педагогічна інтуїція, змобілізованість та енергодійність.

У ході проведених досліджень визначено теоретико-методологічне положення щодо підготовки означених майбутніх фахівців, яке свідчить про те, що вони мають стати активними суб'єктами навчання протягом усього життя, які самостійно оволодівають новими знаннями, пошуком нової інформації для задоволення власних потреб, обирають види і темп навчання та несуть повну відповідальність за якість засвоєних знань й пристосування їх до нових реалій життя.

В коло інтересів нашого дослідження увійшли також проблеми, пов'язані з підготовкою фахівців соціальної сфери до професійної діяльності в сучасному інформаційному середовищі, в якому є можливість вільного доступу до мережі Інтернет, що розкриває інформаційний простір щодо виявлення різних способів відновлення та самозцілення людського організму.

Подальші дослідження стосуються розробки та впровадження ідей, що дозволять забезпечувати пріоритетні зміни у формуванні професіоналів нової формації, а саме: творчих, здатних до сприйняття та освоєння нових ідей, готових до роботи в середовищі взаємодії різних культур з його зростаючою мобільністю та демократизмом, які спроможні не тільки накопичувати інформацію, а й володіють можливістю її генерувати, впроваджувати, змінювати та поширювати, а також дистанційних засобів навчання в процес підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, які будуть сприяти їх успішній підготовці до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова І. М. Процес підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери / І. М. Богданова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. – Випуск 1(108). – Серія: Педагогіка. – Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2016. – С. 13-18.

2. Кокун О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія / О. М. Кокун. – К.: Міненіум, 2004. – 265 с.

3. Мерлін В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности / В. С. Мерлин. – М.: Педагогика, 1986. – 256 с.

4. Симоненко С. Н. Рекреационная психология детства: достижения и перспективы / С. Н. Симоненко, Е. Н. Грек, Е. В. Костюнина, И. В. Леженко // Наука і освіта. – №12, 2014. – С. 7-12.

5. Чебикін О. Я., Павлова І. Г. Становлення емоційної зрілості особистості: монографія / О. Я. Чебикін, І. Г. Павлова. – Одеса: Наукове видання Південного наукового центру НАПН України, 2009. – 230 с.

REFERENCES

1. Bogdanova, I. M. (2016). *Protsess pidhotovky maibutnix fakhivtsiv sotsiomomichnoi sfery* [Training future specialists of the socio-economic sphere]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni K. D. Ushynskogo – Scientific bulletin of South Ukrainian National pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, 1 (108), 13-18. Odessa: PNU imeni K.D. Ushynskogo [in Ukrainian].

2. Kokun, O. M. (2004). *Optymizatsia adaptatsiinykh mozhlyvostei liudyny: psykhofiziologichnyi aspekt zabezpechennia dialnosti: monohrafiia* [Optimization of adaptive capabilities of a man: psychophysiological aspect of activities: monograph]. Kyiv: Minenium [in Ukrainian].

3. Merlin, V. S. (1986). *Ocherk integralnogo issledovaniia individualnosti* [Essay of integral research of individuality]. Moscow: Pedagogika [in Russian].

4. Simonenko, S. N., Grek, O. N., Kostyunina, E. V., Lezhenko, I. V. (2014). Rekreatsionnaya psikhologiya detstva: dostizheniya i perspektyvy [Recreational child psychology: achievements and prospects]. *Nauka i osvita – Science and education*, 12, 7-12 [in Russian].

5. Chebykin, O. Ya., Pavlova, I. H. (2009). *Stanovlennia emotsiinoi zrilosti osobystosti: monohrafiia [Formation of personality's emotional maturity: monograph]*. Odesa: Naukove vydannia Pivdennoho naukovoho tsentru NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

Инна Михайловна Богданова,

*доктор педагогических наук, профессор,
заведующая кафедрой социальной педагогики,
психологии и педагогических инноваций,*

*Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина*

СУЩНОСТЬ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ РЕКРЕАЦИИ

Актуальность исследования обусловлена требованиями к будущим специалистам в социальной сфере, которые реализуют свою деятельность в условиях рекреации. Понимание сущности современной подготовки, на наш взгляд, обеспечивается комплексом средств, направленных на восстановление, пополнение и усовершенствование личностного и социального потенциала обозначенных будущих работников. Содержательная составляющая подготовки реализуется за счет обновления учебных дисциплин материалами, раскрывающими взгляды на человека как на биопсихофизиологическую систему, способную к саморегуляции и самообновлению. Кроме того, изучаются проблемы, связанные с выявлением путей оптимизации адаптационных возможностей учеников, студентов и преподавателей с учетом их психофизиологического состояния на основании исследований, проведенных отечественным ученым О. М. Кокуном. Процессуальная составляющая подготовки достигается обновлением содержания социально-педагогических практик с целью привлечения студентов к разработке и внедрения индивидуальных учебно-исследовательских заданий рекреационного направления. Личностная составляющая подготовки осуществляется за счет развития и формирования таких качеств, как педагогическая интуиция, мобилизованность, энергодейственность. В круг интересов исследования вошли также проблемы, связанные с изучением уровней успеваемости студентов за три последних учебных года для привлечения их к рекреационной деятельности с целью самосовершенствования. Диагностировались три уровня профессиональной и мобилизационной готовности: пассивный, посредственный и оптимальный. Результаты анализа свидетельствуют о значительном, то есть преобладающем количестве студентов, которые суммарно находятся на пассивном и посредственном уровнях. Дальнейшие исследования направлены на поиск путей совершенствования подготовки будущих специалистов с учетом развития их специальных знаний, умений и личностных качеств в условиях рекреации.

Ключевые слова: составляющие подготовки: содержательная, процессуальная, личностная; рекреационная деятельность.

Inna Bohdanova,

*Doctor of Pedagogy, professor, Head of the Department of Social Pedagogy,
Psychology and Pedagogical Innovations,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
26, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine*

ESSENCE OF PREPARING FUTURE SOCIAL WORKERS FOR WORK AT RECREATION INSTITUTIONS

The research relevance is explained by the requirements to future experts in the social sphere, who work at the recreation institutions. The understanding of the essence of modern training is provided by a set of methods aimed at restoration, replenishment and improvement of personal and social capabilities of future workers. The substantial component of training is implemented by means of updating the academic disciplines with materials, in which a person is considered as a biopsychophysiological system capable of self-regulation and self-renewal. The ways of the optimisation of the adaptive capacities of pupils, students and teachers, taking into account their psychophysiological condition on the basis of the studies, conducted by the domestic scientist O. Kokun, have been discussed in the paper. The procedural component of training is achieved by means of updating the content of socio-pedagogical practice with the aim of engaging students into the development and implementation of individual educational research tasks in recreational areas. The personal component of training is performed through the development and formation of such qualities as pedagogical intuition, readiness and energetic efficiency. Besides the academic achievements of students over the last three academic years have been reviewed with the aim of engaging them into recreational activities for self-improvement. The following three levels of professional and mobilisation readiness have been considered: passive, normal and optimal. The results of the analysis have shown that most of students have totally passive and normal levels.

The further studies involve searching for ways of improving future specialists training considering the development of their special knowledge, skills and personal qualities in terms of recreation.

Keywords: components of training: substantive, procedural, personal; recreational activities.

Подано до редакції 15.10.2016

УДК: 378.013

Анатолій Олександрович Яновський,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

КУЛЬТУРА БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглядається проблема безпеки майбутніх учителів під час використання інформаційного середовища, особливості інформаційної культури, електронної культури, медіакультури, їх можливості щодо зниження негативного впливу інформаційного середовища на майбутніх учителів, ризики, з якими вони стикаються під час використання інформаційного середовища.

Ключові слова: культура, інформаційна безпека, інформаційне середовище, інформаційна культура, медіакультура, майбутні вчителі.

Сучасна епоха стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій призвела до нових викликів, що ставляться перед освітянами у контексті формування культури особистості. Створено абсолютно нове, неконтрольоване інформаційне середовище, до якого мають необмежений доступ усі бажаючі завдяки новітнім технологіям. Безсумнівним є те, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій є позитивним та необхідним процесом. Ці технології відкривають безліч можливостей пошуку, поширення, обробки, обміну та зберігання інформації, але необхідно усвідомлювати всі ризики, що виникають у зв'язку з нерівномірним розвитком зазначених технологій та культури їх безпечного використання. Небезпека інформаційного середовища, перш за все, зумовлена безконтрольністю та неефективністю його використання, небажаним контентом, негативним впливом на здоров'я при порушенні норм використання тощо. Для особистості без сформованої культури безпечного використання інформаційного середовища виникають певні ризики з боку останнього, зокрема негативного впливу на психіку особистості, зміни орієнтирів в морально-духовній сфері, нав'язування неточної та неправдивої інформації тощо. Особливо сформованість такої культури важлива для майбутніх учителів, тому що саме вони повинні формувати її у дітей в загальноосвітніх школах.

Проблеми культури привертали увагу багатьох фахівців – В. Андрущенко, Л. Гумільова, В. Межуєва. Безпосередньо культурою педагога займається Л. Тіщенко, у її роботах вивчається культура в системі освіти, її сутність і функції [13]. Інформаційною

культурою особистості займалися вчені: Н. Гендіна, А. Дултанова, М. Жалдак, А. Коломієць, К. Колин тощо. Так у дослідженнях К. Коліна вивчається феномен інформаційного суспільства, соціальна значущість інформаційної культури, взаємозв'язок інформаційної культури та освіти, проблеми розвитку інформаційної культури [7]. Н. Гендіна визначає теоретичні основи інформаційної культури особистості, концепції формування інформаційної культури, зокрема нею розроблено засоби діагностики інформаційної культури. А. Дултанова більшу увагу приділяла вивченню питань, пов'язаних з інформацією, її природою та сутністю, процесом інформатизації та його впливом на інформаційну культуру [4]. Питаннями інформаційної безпеки займалися В. Голубєв, В. Ковальчук, А. Прихожан.

Водночас проблема культури безпечного використання інформаційного середовища недостатньо вивчена, відсутня чітка і зрозуміла система формування культури безпечного використання інформаційного середовища у майбутніх учителів. А саме вчителі і повинні у школі формувати таку культуру у дітей, тому що саме вони часто підпадають під негативні впливи інформаційного середовища. Натомість в комплексі ця проблема не знайшла належного висвітлення, лише певні аспекти, що спрямовані на формування інформаційної, електронної культури, медіакультури тощо. Але вони розрізнені, невзаємоузгоджені та неповні з точки зору тих загроз, які виникають у інформаційному середовищі.

Мета статті полягає у дослідженні феномену «культура безпечного використання інформаційного